

DRAUGAS

LITHUANIAN WORLD-WIDE NEWS

ŠEŠTADIENIS – SATURDAY – SPALIS – OCTOBER 29, 2022 • Vol. CXIII NR. 86

Kaina 2.00 dol.

PERIODICALS

NEWSPAPER - DO NOT DELAY - Date Mailed 10-28-2022

DRAUGAS
laikraštis lietuviams
leidžiamas nuo 1909 metų

Pagerbtas legendinio laisvės plakato kūrėjas

Lietuvai atkuriant nepriklausomybę, Čikagos apylinkėse gyvenantis dailininkas Vincas Lukas sukūrė plakatą, kuris milijonams amerikiečių papasakojo apie laisvės trokštančią Lietuvą. 1990 metais šis kūrinys kabojo matomiausiose vietose – milžiniškoje skelbimų lentoje šalia vieno iš Čikagos greitkelių, Washington, DC metro traukiniuose, buvo išspausdintas ant marškinėlių, padovanotų JAV Kongreso nariams. Plakatas nugalėjo 40 tūkstančių konkurentų ir tapo įvertintas *Award of Excellence from Print*.

Praėjusią savaitę V. Lukui buvo įteiktas garbingas Lietuvos valstybės apdovanojimas – 4 psl.

Nežinomi faktai apie žinomą žmogų

Įlgametis JAV lietuvių laikraščio „Dirva“ vyriausiasis redaktorius Vytautas Gedgaudas (1912–1999), kadaise iš Paryžiaus rašęs straipsnius ir „Draugui“, paliko įdomų kūrybinį palikimą. Jo straipsniai ir prisiminimai Lietuvoje išleisti atskira knyga „Atminties brasta“ (sudarytoja doc. dr. Jolanta Mažylė).

Apie šios knygos sutiktuves – 3 psl.

Ruduo kviečia džiaugtis

Ruduo, pažėręs daržo gėrybių ir spalvingų lapų, tarsi kviečia visus pasidžiaugti šiuo metų laiku. Labiausiai juo džiaugiasi vaikai: Čikagos liuanistinės mokyklos mokiniai dalyvavo Rudenėlio šventėje, o jaunieji ateitininkai kūrė rudens laužą. O kur dar ir Halloweenas, aplankysiantis mus šį savaitgalį!

Skaitkite – 5, 8, 11 psl.

Naujoje knygoje – nežinomi faktai apie žinomą žmogų

Spalio 19 d. Vilniuje, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Valstybingumo erdvėje vyko ilgamečio JAV lietuvių tautinės minties laikraščio „Dirva“ vyriausiojo redaktoriaus Vytauto Gedgaudo knygos „Pirmyn arba mirk“ suitikimas. Knygą išleido viešoji įstaiga „Atminties brasta“.

Renginyje dalyvavo knygos sudarytoja doc. dr. Jolanta Mažylė, karo istorikas ir vienas iš knygos recenzentų prof. dr. Valdas Rakutis, Nacionalinės bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento direktorė dr. Jolanta Budriūnienė. Renginį moderavo Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys Ginas Dabašinskas, ištraukas iš knygos skaitė žurnalistas, fotomenininkas, teatralas Juozas Pocius.

Skaitytojams bus netikėtumų

Knygos sudarytoja dr. Jolanta Mažylė yra Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos ir medijų tyrimų centro docentė, Lietuvos žurnalistų sąjungos narė, Vytauto Gedgaudo premijos laureatė, viešosios įstaigos „Atminties brasta“ įkūrėja, skautų šeimos Stefanijos ir Vytauto Gedgaudų archyvo saugotoja. Vytauto Gedgaudo knyga „Pirmyn arba mirk“ išleista jos pastangomis. Ji yra ir paaiškinimų, komentarų bei įvadinio straipsnio autorė.

Vytautas Gedgaudas (1912–1999) – ilgamečio JAV lietuvių tautinės minties laikraščio „Dirva“ vy-

Knygos sudarytoja doc. dr. Jolanta Mažylė.

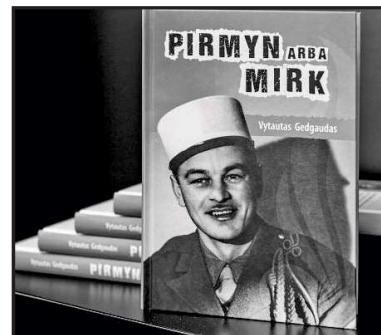
riausias nespėtu baigti atsiminimų fragmentai, karo reportažai, rašyti retomis atokvepio tarp mūšių akimirkomis ir siūsti išveivų spaudai, bei straipsniai, į kuriuos, trumpam atidėjęs ginklą į šalį, V. Gedgaudas suguldė savo apmąstymus apie okupuotos tėvynės likimą ir jos ateitį“.

Prof. dr. Valdas Rakutis, karo istorikas, Seimo narys: „Doc. dr. Jolanta Mažylė iš užmaršties prikelia nebe pirmą tekstą, savo eilės laukusį kelis dešimtmečius. Toks jau yra kai kurių žmonių nebaigtų darbų likimas: žmogus vis ruošiasi atsiminimus papildyti, padailinti, kol netenka Dievo duotų dovanų, ir lieka unikali prisiminimai ant vienetinio popieriaus lapo dokumentų ir kitokių popierių krūvoje, visiškai priklausomi nuo paveldėtojų išprusimo ir geranoriškumo.“

Bet kokių atveju Jolanta Mažylė pavyko išsaugoti ypatingą Antrojo pasaulinio karo liudijimą, kuris suras vietą tarp lietuvių karių, tarnavusių svetimose kariuomenėse, atsiminimų.

Dėkingi skaitytojai atsirinks, kas jiems priimtina, kas, galbūt ir ne, tačiau praeitis visada kažko mus išmoko, nuo kažko apsaugo, kažkuo praturtina“.

Vidmantas Valiūšaitis, V. Kudirkos premijos laureatas, publicistas, tyrėjas: „Malonu būti kūrybingu ir darbščiu kolegų atlikto darbo suitiktuose. Tokį malonumą turėjau. Kolėgė Jolanta Mažylė pristatė savo kruopštaus tyrinėjimo ir profesinio išmanymo pareiklavusį darbą – jos parengtą ir su-

Šioje knygoje – daug nežinomų faktų apie V. Gedgaudą.

daryta išveivijos žurnalisto Vytauto Gedgaudo karo žurnalistikos rinkinį 'Pirmyn arba mirk'.

Pridursiu, kad V. Gedgaudas, kurio kasmetinę žurnalistikos premiją už praktiškai išreikštą žodžio laisvės įkūnijimą teikia Lietuvos žurnalistų sąjunga, greta to, kad buvo ilgamečio Clevelande ligi šiol einančio išveivijos savaitraščio 'Dirva' redaktorius, taip pat buvo ir Prancūzijos svetimsalių legiono karys. Knygoje sutelkti būtent 1944–1945 m. rašyti V. Gedgaudo, vilkėjusio tuo metu legionieriaus uniformą, straipsniai.

Dar kartą sveikinu kolegę su svariu įnašu, pristatant Lietuvos skaitytojams originalios asmenybės ir savito išveivijos autoriaus kūrybą“.

Linas Kmieliauskas, Vilniaus universiteto žurnalistikos specialybės alumnas, Vytauto Gedgaudo stipendininkas, žurnalistas: „Kai 1939 m. Prancūzijoje atostogaujantis tris lietuvius draugus užklupo karas, vienas iš jų – Vytautas Gedgaudas, neitarė, kad po keliasdešimties metų jis netiesiogiai ateis ir į mano gyvenimą, pradėdamas remti žurnalistikos studentus. Deja, tai įvyko jau po jo mirties, bet turėjau garbės ir džiaugsmo pažinti jo žmoną, a. a. poniją Stefą – neįtikėtino švietumo žmogų.“

Tarpukariu Gedgaudas dirbo redaktoriumi Kaune, tarnaudamas Prancūzijos svetimsalių legione ir po karo studijavo ir dirbo Prancūzijoje. 1950 m. išvyko į JAV, kur toliau dirbo žurnalistu ir redaktoriumi.

Vytauto Gedgaudo publicistikos knyga, išleista tik gerbiamos dėstytojos Jolantos Mažylės pastangų dėka, buvo pristatyta tokiais žodžiais: 'karo žurnalistika', 'karo poezija', 'vadovėlis žurnalistikos ir karo akademijos studentams', 'vienintelis mums likęs liudijimas apie saujelės lietuvių kovą su nacizmu Antrojo pasaulinio karo metais Prancūzijos svetimsalių legione gretose' ir t. t.

O tą 'ir t. t.' sužinosit patys, perskaite knygą, kuomet dabar užsiimsiu ir aš. Gero skaitymo.“

Nuketla | 9 psl.

Prisiminimais apie šeimos draugą ir bičiulį pasidalijo Ingrida Bublienė iš Clevelando.

riausiasis redaktorius, vienintelis lietuvis žurnalistas, po Antrojo pasaulinio karo akredituotas Paryžiaus taikos konferencijoje, rašęs JAV lietuvių spaudoje reportažus iš Niurnbergo proceso.

Pagerbdama žurnalisto ir ilgamečio JAV tautinės minties laikraščio „Dirva“ vyriausiojo redaktoriaus Vytauto Gedgaudo 110-ąsias gimimo metines, Lietuvos žurnalistų sąjunga ir Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija 2022-uosius paskelbė jo atminimo metais.

Knyga sudaro trys dalys. Pirmoje ir antroje dalyse – V. Gedgaudo tekstai apie Svetimsalių legioną, kuriame jis tarnavo Antrojo pasaulinio karo metais. Ypač įdomus V. Gedgaudo kūrybinis palikimas atsiskleidė surinkus ir išstudijavus jo publicistinius tekstus JAV lietuvių spaudoje Antrojo pasaulinio karo metais. Knygos sudarytojai informacijos neratai tekdavo ieškoti ir archyvuose, mat kai kurių to laikotarpio JAV lietuvių spaudos leidinių Lietuvos bibliotekose nėra.

„Turiu nuojautą, kad tos publikacijos – trečioji knygos dalis – bus savotiškas atradimas ne tik šių dienų skaitytojams, bet ir daug ką žinančioms publicistikos ir kultūros istorijos tyrėjams“, – apie knygą sako J. Mažylė.

Knyga iliustruota autentiškais paties V. Gedgaudo darytomis nuotraukomis.

Įspūdziai, atsiliepimai

Prof. dr. Remigijus Misiūnas, Vilniaus universiteto profesorius, kultūros istorikas: „Vytauto Gedgaudo knyga 'Pirmyn arba mirk' – unikali, nes tai vienintelis mums likęs liudijimas apie saujelės lietuvių kovą su nacizmu Antrojo pasaulinio karo metais Prancūzijos svetimsalių legione gretose.“

Knyga išskirtinė ir tuo, kad į ją sudėti, deja, au-

Į š. k.: Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys Ginas Dabašinskas, knygos autorė doc. dr. Jolanta Mažylė, karo istorikas prof. dr. Valdas Rakutis, Nacionalinės bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento direktorė dr. Jolanta Budriūnienė. V. Zaikausko ir Vygaudo Juozaitis foto nuotraukos

„Derliaus pietūs” sugrįžo

Jauimas apžiūrėjo salėje eksponuojamą parodą ir susipažino su organizacijos „Vaiko vartai į mokslą” istorija.

„Derliaus Pietų” metu savanoriavę jaunieji ateitininkai.

Ramunės Kubiliūtės nuotraukos

AUDRA KUBILIŪTĖ DAULIENĖ

Vis dar norisi džiaugtis, kad gyvenimas sugrįžo į prastas vagas, kad vėl turime galimybę susiburti, pabendrauti ir paremti svarbią organizaciją. Spalio 16-ąją pasitaikė puiki rudens popietė, kai po dvejų metų pertraukos Pasaulio lietuvių centre (PLC) Lemonte susirinko didelis būrys organizacijos „Vaiko vartai į mokslą” narių ir rėmėjų į tradicinį renginį – 2022-ųjų „Derliaus pietūs”.

Veiklos pradžia – prieš beveik ketvirčių amžiaus

Salėje gražios gėlių puokštės puosė status, o spalvingi plakatai pasakojo organizacijos istoriją ir veiklos akimirkas. Popietę vedusi Rita Venclovienė renginio pradžioje pristatė šventės svečią – LR generalinio konsulato Čikagoje atstovą ryšiams su diaspora Julijoną Matuką. Jis pasveikino susirinkusius ir dėkojo už pastangas padėti Lietuvos vaikams. Jis išsakė mintį, kad „Vaiko vartai į mokslą” veikla pozityviai paveikia ne tik Lietuvą, bet ir visus, kurie prisideda prie šios organizacijos pastangų.

P. Venclovienė priminė, kad „Vaiko vartai į mokslą” yra pelno nesiekianti organizacija, įkurta Čikagos apylinkėse daugiau kaip prieš 20 metų. Ji remia vaikų pomokyklinius dienos centrus Lietuvoje. Mintis įkurti organizaciją kilo po 1997 m. Čikagoje įvykusio Pasaulio lietuvių X Mokslo ir kūrybos simpoziumo, kuriame dalyvavo žymus Lietuvos kalbininkas akademikas Zigmas Zinkevičius ir seselė Daiva Kuznickaitė, kun. Arvydas Žygas, Rita Venclovienė, Aldona Kamantienė ir kiti.

Pagalba popamokiniams dienos centrums Lietuvoje

Organizacijos remiamuose centruose, vaikai, kurių gyvenimo sąlygos namuose yra tikrai nelengvos, turi galimybę jaukioje ir saugioje atmosferoje paruošti pamokas, užkąsti, pasimokyti ir dalyvauti įvairiose ugdymo programose.

Organizacija „Vaiko vartai į mokslą” ne tik parengia programas ir finansiškai paremia vaikų pomokyklinius dienos centrus, bet taip pat paruošia JAV lietuvių kilmės moksleivius ir išleidžia juos savanoriauti tuose centruose Lietuvoje. Nuo 2000 metų, per 100 JAV moksleivių savo šeimos lėšomis yra keliavę į Lietuvą ir savanoriavę dienos centruose. Pandemijos metu savanorių veikla sustojo, tačiau tikimės, kad ji vėl bus atkurta. Tai puiki proga JAV užaugusiam jaunimui padėti socialiai remiamų šeimų vaikams ir iš arčiau susipažinti su savo senelių ar tėvų gimtine.

Programoje – jaunųjų dainos ir šokiai

Visi salėje esantys „Derliaus pietūs” dalyviai džiaugėsi, kai pasirodė tautinių šokių grupės „Suktinis” (vadovės Lidija Ringienė ir Audra Babich) jaunieji šokėjai. Jie svečiams pasoko įvairių lietuvių liaudies šokių, tarp jų – „Virė, virė košė”, „Noriu miego” ir „Laikrodėlį”. Svečius taip pat pradžiugino

jaunųjų solisčių (vadovė Danguolė Žibkutė-Pažeckienė), dainuojamos linksmos dainos. Taip pat pasirodė buvęs „Vaiko vartai į mokslą” savanoris Rytis Kulbis. Jis grojo gitara ir dainavo savo kūrybos dainas, kurioms akompanavo atlikėjo draugas Matas Lelis.

Tėvas Vaidas Lukoševičius SJ, Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijos kapelionas, pasveikino susirinkusius ir vaišes, palinkėjo organizacijai ir jos nariams ilgai tęsti savo veiklą.

Šventės dalyviai, skaniai pavalgę, nekantriai laukė loterijos. Tarp loterijos prizų buvo labai gražių gėlių ir skoningai paruoštų pintinių su vosokiausiomis gėrybėmis. Loteriją vedė org. „Vaiko vartai į

mokslą” buvusi savanorė Vasara Kulbytė, padedama jaunųjų savanorių. Kaip smagu, kad laimėtojų buvo beveik prie kiekvieno stalo!

Popietės dalyviai padėjo gardžius pietus paruošusiai šeimininkei Zitai Šoliūnaitėi-Kušeliauskienėi ir stalus aptarnavusiems moksleiviams – ateitininkams ir skautams. Viliamės, kad šie jauni žmonės ateityje savanoriaus Lietuvoje, „Vaiko vartai į mokslą” remiamuose dienos centruose. Baigiant šventę, Rita Venclovienė padėjo visiems „Vaiko vartai į mokslą” valdybos ir tarybos nariams.

Norintys sužinoti daugiau apie šią ypatingą organizaciją kviečiami aplankyti www.childgate.org internetinėje svetainėje.

Pietų svečiams dainavo, šoko ir maži, ir dideli.

Nežinomi faktai apie žinomą žmogų

Atkelta iš 2 psl.

Raimondas Polis, publicistas, režisierius: „Vytauto Gedgaudo knyga ‘Pirmyn arba mirk’ mane nustebino ir įkvėpė. Tai, sakyčiau, daug daugiau nei karo publicistika. Pirmojoje ir antrojoje knygos dalyse publikuojami reportažai žavi tokiu vaizdingu, gyvu pasakojimu, kad neučia imi galvoti, jog tai labai gyva medžiaga filmui. Kita vertus, tai unikalus Antrojo pasaulinio karo liudijimas. Liudijimas lietuvių, kurį gyvenimo aplinkybės nubloškė toli nuo tėvynės tarnauti po svetima vėliava.

Noriu pasakyti, kad iš tekstų tiesiog jauti ir girdi Vytautą Gedgaudą, savo esme gilų humanistą, ne tik matantį karo siaubą, bet pirmiausia matantį žmogų ir jo vidų”.

Virginijus Jocy, istorikas, tyrėjas: „Tai publicistikos knyga iš gyvų liudijimų – lietuvių kario, tarnavusio Prancūzijos svetimšalių legione ir kovojusio Antrojo pasaulinio karo metu sąjungininkų gretose prieš nacistinę Vokietiją. Jei liudinių ir istorijų apie lietuvių, įvairių metu tar-

navusių kitų valstybių kariuomenėse, jau turime pluoštelį, tai apie lietuvių legionierius, kariavusius Antrojo pasaulinio karo metu sąjungininkų gretose, nebuvo. Taip jau sutapo, kad knyga apie kario patyrimus skaitytojus pasiekė visai greta vykstant Rusijos karui prieš Ukrainą”.

Knygos sudarytoja ir įvadinio straipsnio, komentarų bei paaiškinimų autorė doc. dr. Jolanta Mažylė Gedgaudų šeimos archyvo akademinė bendruomenė ir visuomenė plačiau pristatė dar 2021 m. rugsėjį vykusioje tarptautinėje konferencijoje, skirtoje Archyvų metams.

Knygos sutiktuves vyko valstybingumo erdvėje, kuri buvo pilna klausytojų ir knygos bičiulių, sekančių lietuvių diasporos kūrybos sugrįžimą į Lietuvą. Buvo pasakojimų apie knygos kelionę, apie Vytauto Gedgaudo kūrybinį palikimą ir jo gyvenimiškas patirtis, diskusijų apie sąsajas su šių dienų aktualijomis, buvo Clevelando lietuvių bendruomenės ir plunksnos draugų sveikinimų bei padėkos žodžių leidinio sudarytojai.

Parengė
Vitalius Zaikauskas